

Mgr. art. EVA KYSELOVÁ:

Vývoj slovenskej činohry v 20. – 70. rokoch 20. storočia a jej dialóg s českým divadlom
(Oponentský posudok dizertačnej práce)

Pre všeobecne známe skutočnosti slovenské profesionálne – v našom prípade Slovenské národné divadlo – vzniká s veľkým oneskorením a de facto v čase, kedy sa už vyčerpala idea národných divadiel ako výrazu národnej emancipácie. V trojjazyčnom a po roku 1918 (príchodom českého obyvateľstva) až štvorjazyčným novým mestom Slovenska ako súčasti ČSR sa etablovalo profesionálne divadlo výraznou intervenciou blízkej a staršej divadelnej kultúry českej. Inej cesty nebolo, keďže na Slovensku sužovanom ostrým maďarizačným útlakom nebolo na založenie divadelnej inštitúcie takmer žiadnych síl. Fakt, že SND vzniká administratívno-politickým aktom v dejinách slovenského divadelníctva, bol dlhodobo mnohostranne diskutovaným problémom.

Pomoc českých divadelníkov a vplyv českej divadelnej kultúry na vznikajúce slovenské divadelníctvo je priam od počiatku predmetom odborného diskurzu, skôr však v podobe parciálnych komentárov, faktických konštatovaní, než v ucelenej podobe. Oceňujem, že doktorandka Mgr. art. Eva Kyselová sa podujala o prvý pokus o komplexné zvládnutie tejto problematiky. Rád konštatujem, že autorka práce sa v dejinných súvislostiach dobre orientuje a vývinu rozumie.

Zvládnuť tak širokú problematiku je však úloha náročná. Najmä preto, že čas už zastrel mnohé fakty a súvislosti a aj preto, že ide o mimoriadne širokú škálu subproblematík. Niet dôvodu zastierať, že onen prúd inšpirácií, vplyvov a podnetov v prvých desaťročiach šiel predovšetkým zo smeru českého divadla na Slovensko. Pri rigoróznejšom pohľade na vývinové súvislosti skutočný vznik SND ako národnej kultúrnej inštitúcie (s istou licenciou) možno datovať až rokom 1932, kedy podnikateľ Drašar rozdelil spoločnú (teda predovšetkým českú) činohru na dva svojbytné súbory. V tomto okamihu môžeme tvrdiť, že sa začala vlastná cesta slovenského profesionálneho divadla. Česká činohra na čele s V. Šulcom a slovenská na čele s tradicionalistom J. Borodáčom dali najdôležitejší impulz, aby sa slovenské divadelníctvo začalo emancipovať, aj keď vo všeličom tá Borodáčova cesta mala ešte mnoho handicapov. Výsledkom toho procesu bolo, že slovenské divadlo už nebolo odtlačkom divadelníctva českého a najmä dramaturgiou a réžiou Ferdinanda Hoffmanna a dr. Jána Jamnického sa historicky vývinové zaostávanie začalo vyrovnávať nielen s českým, ale dostalo sa do širšej sféry divadelníctva európskeho. Autorka práce sa v týchto zložitých okolnostiach dobre orientuje a akcentuje naozaj najdôležitejšie momenty a trendy. Možno pre

úplnosť obrazu, ktorý Mgr. art. Eva Kyselová vytvorila by bolo zaujímavé všimnúť si reflexiu českej kritiky na slovenské inscenácie SND.

Už som konštatoval, že komparácia výsledkov a trendov dvoch síce blízkych ale nie totožných kultúr divadelných je mimoriadne náročná. Aj preto autorka na začiatku práce venuje toľko pozornosti teoretickým postulátom komparatistiky. Je to ušľachtilé, ale aplikácia literárnovedných postupov na mnohovrstevný fenomén divadla je viac ako zložitá. Autorke toto štúdium iste pomohlo, dalo práci metodologický rámec, napokon však musela viac ako s teóriou narábať s teatráliami.

Autorka časové rozmedzie svojho bádateľstva vymedzila obdobím 20. až 70. rokov. Nazdávam sa, že táto voľba nevznikla len preto, aby práca nemusela byť neúmerne dlhá, ale aj preto, že po 70. rokoch sa zmenili súradnice vplyvov českého divadla na slovenské divadlo. Vo vymedzenom časopriestore sa obe divadelné kultúry stali samostatnými, o priamych inšpiráciách sotva možno hovoriť. Českí režiséri hostujúci v slovenských divadlách a slovenskí režiséri na českých scénach už sú viac režisérmí globalizujúcich sa tendencií ako reprezentantmi akýchsi národných špecifik.

Suma sumárum, Mgr. art. Eva Kyselová prihotovila viac ako solídny bedeker, sprievodcu po komplikovanej téme. Zvládla množstvo faktografie, kontextov, zväčša pracuje a dostatočne jemným a citlivým inštrumentóriom pri posudzovaní javov a osobností. Nehľadá za každú cenu analógie, nekonštruje, ale ctí si fakty a kontexty reálne doložiteľné.

Zložitosť traktácie priamych či nepriamych vplyvov českého divadla na slovenskú činohru spočíva okrem iného aj v tom, že tí režiséri, ktorí modernizovali divadelníctvo na Slovensku sa explicitne vo svojich konfesiách či len glosách k vlastnej práci na konkrétne vzory takmer nikdy neodvolávali. Hoci Hoffmann, Jamnický (neskôr Budský) nepochybne dobre poznali pražské či brnianske scény. Ba poznali aj divadlo vo Viedni a Budapešti, Jamnický aj v sovietskom Rusku.

V problematike rozdelenia činohry SND roku 1932 autorka trochu zanedbala vplyv politických tlakov na podnikateľa Drašara, kedy najmä Slovenská ľudová strana ostro vyčítala pomalý postup v poslovenčovaní SND. Rozdelením činohry sa vedenie SND usilovalo otupiť ostrie týchto politických atakov. Drašar sám nevnímal poslovenčenie ako svoju prioritnú úlohu – bol to podnikateľ, ktorý sa usiloval vytvoriť prostredie pre svoje najmä komerčne orientované aktivity. A tak politický pokoj na divadelnom fronte bol podľa neho veľmi dôležitý.

V pasáži, kde autorka predostiera nové čítanie slovenskej klasiky (Miloš Pietor a i.) je mimoriadne dôležité (a v práci to nezaznie), že nešlo len o novátorské traktovanie klasických

textov, ale aj o celkom nový pohľad na národ a národnú minulosť. O priamu polemiku s rapsodickým videním osudov národa, o vyzdvihnutie kritických tónov, ktoré staršia inscenačná tradícia utisla do úzadia. Žiadne milosrdné, láskavé pohľady, ale prienik do morálneho, sociálneho marazmu a mentálnej výbavy ľudu.

Rád konštatujem, že doktorandka naštudovala naozaj veľké množstvo primárnej i sekundárnej literatúry.

Nájde sa v práci hodne aj nepresností, alebo nevhodne použitých slov či stylistických obrátov. Ich výpočet by zaťažil tento posudok o mnoho strán. No, aj keď je ich viacero, nič to nemení na hodnote práce ako celku. Rád ich poskytnem doktorandke napr. pri obhajobnej rozprave, event. ich poskytnem autorke pri osobnej konzultácii.

Odporúčam prácu prijať na obhajobu a po jej úspešnom završení udeliť Mgr. art. Eve Kyselovej titul PhD.

Bratislava 27. 12. 2014

prof. PhDr. Vladimír Štefko, CSc.